

PORADNIK JĘZYKOWY DLA UCZNIĄ WRZESIEŃ

„Błąd w mowie i piśmie to jak brzydka plama na fotografii matki, którą kochasz.”

Janusz Korczak

1. Kultura języka - to z jednej strony umiejętność sprawnego posługiwania się językiem w sposób zrozumiały dla odbiorców, z drugiej- aktywne działania mające na celu doskonalenie języka oraz dbałość o jego rozwój. Podstawowymi składnikami kultury języka są poprawność i sprawność (stosowność) językowa.

- Poprawność językowa- umiejętność używania różnych elementów języka zgodnie z przyjętą normą językową, czyli takie konstruowanie wypowiedzi, by była wolna od błędów językowych.
- Sprawność (stosowność) językowa- umiejętność przekazywania zamierzonych treści w sposób odpowiedni do określonej sytuacji. Polega na doborze środków językowych, które pozwalają wywołać oczekiwaną reakcję odbiorcy (np. podziw, uznanie, zainteresowanie, a przede wszystkim zrozumienie).

2. Norma językowa- to zasób środków językowych: wyrazów, form gramatycznych, konstrukcji składniowych, używanych w społeczeństwie w określonym czasie, zgodnie z regułami znajdującymi się w słownikach i podręcznikach.

3. Rozróżniamy dwa rodzaje normy językowej:

- wzorcową** (obowiązuje w kontaktach oficjalnych, np. wystąpieniach publicznych, w języku prasy, radia, telewizji, sceny, w polszczyźnie używanej w szkole)
- **oraz użytkową, inaczej potoczną** (jest charakterystyczna dla swobodnych rozmów nieoficjalnych).

4. Istnieją także innowacje językowe, czyli nowe elementy, które pojawiają się w języku. Mogą to być nowe słowa- zapożyczenia i neologizmy, związki frazeologiczne, wyrazy już istniejące, które zmieniły swoje znaczenie lub są odmieniane inaczej niż do tej pory, np. fejs, drogówka (=policja drogowa), budżetówka (=sfera budżetowa).

Jeżeli jakaś innowacja staje się powszechna (np. spotyka się ją w tekstach), ale nie jest aprobowana przez słowniki, nazywa się ją **uzusem językowym**. Niejednokrotnie uzus, w miarę upływu czasu, może stać się normą językową.

Uzus- zwyczaj, praktyka.

5. Etykieta językowa- to zbiór zasad dotyczących kulturalnego porozumiewania się.

Przestrzeganie językowego savoir-vivre'u jest ważne w codziennej komunikacji, świadczy o kulturze osobistej człowieka. Językowa elegancja wyraża się w takim wyborze sposobów mówienia i pisania, które są odpowiednie do okoliczności, nikogo nie obrażają, pozwalają okazać szacunek i życzliwość odbiorcy.

6. Czym różni się błąd od usterki językowej?

a) Błąd- odstępstwo od normy.

b) Usterki językowe- konstrukcje, które budzą pewne zastrzeżenia, ale nie są jednoznacznie rozstrzygnięte przez językoznawców i z tego powodu nie można ich uznać za błędy.

BŁĘDY JĘZYKOWE DZIELIMY NA:

BŁĘDY GRAMATYCZNE:

- fleksyjne
- składniowe

BŁĘDY NIEGRAMATYCZNE:

- leksykalne
- frazeologiczne
- stylistyczne
- logiczne
- słowotwórcze
- fonetyczne
- ortograficzne
- interpunkcyjne

Uwaga:

Błędy rzeczowe - polegają na niezgodnym z rzeczywistością podawaniu informacji, np. Jacek Horeszko to bohater epepei. (*poprawnie: Soplca*). Epika jest jednym z gatunków literackich. (*poprawnie: rodzajów*).

Błąd fleksyjny- polega na niepoprawnej odmianie wyrazu.

7. W edycji wrześniowej poradnika poznacie najczęściej popełniane błędy fleksyjne, które dotyczą:

- ❖ - niewłaściwej odmiany nazwisk lub nieodmianie nazwisk, np. utwór Aleksandra Fredro;
poprawnie: Aleksandra Fredry
- ❖ - niewłaściwej odmiany rzeczowników pospolitych, np. o domie; poprawnie: o domu

- ❖ - niewłaściwej odmiany zaimków, np. tą książkę; poprawnie: tę książkę
- ❖ - niewłaściwej formy odmiany czasowników (głównie w rodzaju męskim czasu przeszłego), np. przyszedłem, wyszedłem, szłem, włączyłem; poprawnie: przyszedłem, wyszedłem, szedłem, włączyłem, wziąłem

Uwaga: włączyć (wym. włonczać, nie: włanczać)

- ❖ - stosowania formy mianownika zamiast wołacza w wypowiedziach pisemnych, np. Cześć Jacek! poprawnie: Cześć Jacku!
- ❖ - odmiany rzeczowników nieodmiennych, np. kaka; poprawnie: kakao
- ❖ - niewłaściwej postaci tematu lub końcówki fleksyjnej, np. kaszy mannej; poprawnie: kaszy manny
- ❖ - niewłaściwego użycia rodzaju gramatycznego rzeczowników, np. ta por, ten pomarańcz; poprawnie: ten por, ta pomarańcza
- ❖ - niewłaściwego doboru typu liczebnika do rzeczownika posiadającego tylko formy liczby mnogiej, np. cztery drzwi; poprawnie: czworo drzwi

Uwaga: liczebników zbiorowych używamy, oznaczając liczbę:

** osób różnej płci, np. dwoje ludzi, dwadzieścioro uczniów*

** rzeczowników nazywających istoty młode zakończonych w M. l. poj. na -ę, a w M. l. mn. na -ęta, np. siedmioro żrebiąt, pięcioro niemowląt, troje piskląt*

** rzeczowników występujących tylko w liczbie mnogiej, np. troje skrzypiec, czworo drzwi, pięcioro sań*

** rzeczowników nazywających parzyste części ciała, np. dwoje uszu, oczu, rąk, nóg.*

- ❖ - zastosowania zasady ogólnej w odniesieniu do formy, która jest wyjątkiem, np. Rozmawiałam o przyjaciela; poprawnie: Rozmawiałam o przyjaciółach.

8. Przykłady poprawnych form fleksyjnych:

- ten podkoszulek - r. męski (*nie: ta podkoszulka*)

Uwaga: Włożyć (*nie: założyć, ubrać*) podkoszulek. Ubrać się w podkoszulek.

- gałąź (*nie: gałęź*)

- ta żołądź (*nie: żołądz*)

- ta kontrola (*nie: kontrol*)

- sweter (*nie: swetr*)

Uwaga: Włożyć (*nie: założyć*) sweter. Ubrać się w sweter. (*nie: ubrać sweter*)

- Ms. W. (o kim? o czym?) domu (*nie: domie*)

- D. (kogo? czego?) cudzysłowu (*nie: cudzysłowia*)

- Ms. cudzysłowie (*nie: cudzysłowiu*), np. Napisać coś w cudzysłowie.

- M. l. mn. cudzysłowy (*nie: cudzysłowia*)

- N. Ms. Zakopanem (*nie: Zakopanym*)

- Uwaga: Mieszkaniec Zakopanego to zakopianin lub zakopiańczyk.

- wziąć (*nie: wziąć*), wezmę (*nie: wezme*)
- nienawidzić (*nie: nienawidzić*)
- lubić (*nie: lubić*)
- oni- lubią (*nie: lubią*), ale oni- rozumieją (*nie: rozumiają*), oni - umieją (*nie: umiają*)
- rzeczowniki nieodmienne to: kakao, wideo, logo, boa, tabu, kakadu, salami, alibi, graffiti, kiwi, jury, menu, tournée, attaché, euro, espresso, cappuccino, Monako, Los Angeles, Tokio.

Uwaga: rzeczowniki: radio i studio są wyrazami odmiennymi, np. Mój przyjaciel pracuje w radiu.

- Mieszkam w województwie wielkopolskim lub w Wielkopolskim (*nie: Wielkopolskim*).
- D. (czego?) kisielu (*nie: kiślu*)
- Oczy (narząd wzroku), oka (np. w rosole)
- uszy (narząd słuchu), ucha (np. torby, garnka, siatki, kosza, dzbana)

Uwaga:

- * dwoje uszu (*nie: dwa uszy*)
- * coś, np. melodia, piosenka, łatwo wpada w ucho (*nie: do ucha*)
- N. (czym?) rękami lub rękoma (*nie: rękami*), Ms. (o czym?) rękach (*nie: rękach*).

Trening czyni mistrza.

Quiz wiedzy z poprawności fleksyjnej

<https://learningapps.org/display?v=p3mvdwu3a20>

1. Zaproszenie przykazałam:

- a) Janowi Sarddo
- b) Janowi Sardzie

2. Ciocia kupiła sobie niedawno:

- a) tę książkę
- b) tą książkę

3. Po odmrożeniu ponownie:

- a) włonczyłem lodówkę
- b) włączyłem lodówkę

4. List zaczęłam od słów:

- a) Cześć Agnieszka!
- b) Cześć Agnieszko!

5. Poproszę:

- a) tę pomarańczę
- b) ten pomarańcz

6. Na urodzinach było:

- a) dwunastu przyjaciół
- b) dwanaścioro przyjaciół

7. Mieszkam:

- a) w Wielkopolskim
- b) w Wielkopolskiem

8. Dawno nie byłem:

- a) w Zakopanem
- b) w Zakopanym

9. Tytuł książki należy napisać:

- a) w cudzysłowie
- b) w cudzysłowie

10. W autobusie była wczoraj:

- a) kontola
- b) kontrol

11. Dzisiaj do szkoły włożyłam:

- a) nowy swetr
- b) nowy sweter

12. Nie zdążyłam wypić:

- a) kaka
- b) kakao

13. Koleżanka opowiadała o swoim nowym:

- a) domu
- b) domie

14. Siostra od kilku lat pracuje:

- a) w radio
- b) w radiu

15. Mój brat nie lubi:

- a) kisielu
- b) kiślu

16. Wujek często gestykuluje:

- a) rękami
- b) rękoma

17. Mama kupiła mi:

- a) nowy podkoszulek
- b) nową podkoszulkę

18. Ciocia podarowała mi torbę z dużymi:

- a) uszami
- b) uchami

19. Koncert na:

- a) dwoje skrzypiec

b) dwie pary skrzypiec

20. Moi najlepsi koledzy:

a) dobrze rozumieją matematykę, ale nie lubią fizyki

b) dobrze rozumieją matematykę, ale nie lubieją fizyki.